

Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

2020, 4(2):71-84.

DOI: [10.29226/TR1001.2020.186](https://doi.org/10.29226/TR1001.2020.186).

ISSN: 2587-0785 Dergi web sayfası: <https://www.yepad.org>

KAVRAMSAL MAKALE

COVID-19 Pandemik Krizinin Yönetim ve Ekonomi Politik Üzerine Olası Etkileri

Doç. Dr. Erdal ŞEN, İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, e-posta: sen@senizm.com , erdals@aydin.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1179-7214>

Öğr. Gör. Güney Ferhat BATI, Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: güneyferhat26@gmail.com , f.bati@auc.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4930-5409>

*Üç derdim var, birbirinden seçilmez:
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm¹*

Öz

Bu çalışmanın amacı, yeni keşfedilen bir korona virüs türünün neden olduğu bulaşıcı bir hastalık olan COVID-19'un, yönetim ve ekonomi politik alanlarında, orta ve uzun vadeli olası etki ve sonuçlarını irdelemektir. İçinde bulunulan çağ, küreselleşme olgusunun, dijitalleşme alanında gerçekleşen etkili değişim ve dönüşümlerle, her geçen gün evrildiği bir dönemi çağrıştırmaktadır. Öte yandan 2020 yılının ilk aylarından itibaren, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan şehrinde tüm dünyaya yayıldığı iddia edilen COVID-19 virüsü, değişim ve dönüşüm kavramlarının karşılıklarını doğrudan etkilemektedir. Çalışmanın vaad ettiği artı-değer; küresel pandeminin ekonomi, siyaset, yönetim ve yönetişim alanlarında durum değerlemesini yaparak, gelecek senaryoları öngörmektir. Çalışmanın başat sonucu olarak, küreselleşme olgusunun son yıllardaki dijital değişim, devinim ve dönüşümün devrimsel etkileri ile birlikte yeniden şekillenmesi ve küreselleşmenin yazılmış olan tüm farklı boyutlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği kavramsal düzlemde ifade edilmektedir. COVID-19 krizi ile birlikte, tüm dünyada artan hızıyla dijitalleşmenin, küreselleşme üzerindeki dönüşüm etkisini artıracığı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Küreselleşme, Dijitalleşme, Yönetim, Yönetişim.

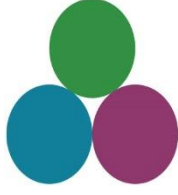
Makale Gönderme Tarihi: 03.02.2020

Makale Kabul Tarihi: 19.03.2020

Önerilen Atıf: Şen, E., Batı, G, F. (2020). COVID-19 Pandemik Krizinin Yönetim ve Ekonomi Politik Üzerine Olası Etkileri, , Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 4(2), 71-84.

© 2019 Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi.

¹ Karacaoğlan

Journal of Management, Economic and Marketing Research

2020, 4(2):71-84.

DOI: [10.29226/TR1001.2020.186](https://doi.org/10.29226/TR1001.2020.186).

ISSN: 2587-0785 Journal Homepage: <https://www.yepad.org>

CONCEPTUAL PAPER

COVID-19 Pandemic Crisis and Possible Effects on Management and Political Economy

Assoc. Prof. Dr. Erdal ŞEN, İstanbul Aydın University, School of Economics and Administrative Sciences, e-mail: sen@senizm.com , erdals@aydin.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1179-7214>

Lecturer Ferhat BATI, Kıbrıs Amerikan University, Department of Political Science and Public Administration, e-posta: güneyferhat26@gmail.com, f.bati@auc.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4930-5409>

Abstract

The aim of this study is to investigate the medium and long-term effects and consequences of COVID-19, an infectious disease caused by a newly discovered coronavirus, in the economy, politics and administrative fields. The current age evokes a period in which the phenomenon of globalization evolved day by day with effective changes and transformations in the field of digitalization. On the other hand, since the first months of 2020, the COVID-19 virus, which is claimed to spread all over the world from the city of Wuhan of the Republic of China, directly affects the response of change and transformation. The surplus-value promised by the study; is to make predictions of future scenarios by evaluating the situation of the global pandemic in the fields of economy, politics and management. As a primary outcome of the study expressed in the conceptual plane, that digitalization directly or indirectly affects all the different dimensions written and reshaping the globalization phenomenon with the revolutionary effects of digital change, motion and transformation in recent years. With the COVID-19 crisis, it is predicted that digitalization with its increasing speed all over the world will increase the transformation effect on globalization.

Keywords: COVID-19, Globalization, Digitalization, Management, Governance.

Received: 03.02.2020

Accepted: 19.03.2020

Suggested Citation: Şen, E., Batı, G, F. (2020). COVID-19 Pandemic Crisis and Possible Effects on Management and Political Economy, *Journal of Management, Economic and Marketing Research*, 4(2), 71-84.

© 2019 Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

GİRİŞ

Bilgi, iletişim ve üretim teknolojileri, teknik ve yöntemlerindeki devrimsel değişim ve dönüşümler, günümüz dünyasının etkileşimi yüksek seviyede ve hızda sistem, yapı ve süreçlerini ortaya çıkarmasına zemin hazırlamıştır. Bu etkileşim, küreselleşmenin ekonomik açıdan sıklıkla incelendiği çalışmalarla başlayarak; politik, teknolojik, sosyal, kültürel, askeri, diplomatik, hukuki gibi boyutlarıyla, farklı alanlarda değerlendirilmeye devam etti. Özellikle 1990'lı yılların ortası itibariyle internet ve mobil iletişimin günlük yaşama dahil oluşu ve üretimde teknolojinin kullanılmaya başlandığı, siber-fiziksel sistemlerle tüm üretim ve tüketim biçimlerinde devrimsel değişim ve dönüşümün sonuçları gözlemlenmeye devam etmiştir. Etkileşimin yüksek olması; bilginin, insanların, ürünlerin, hizmetlerin, markaların ve dünya üzerindeki hareketliliğini artırmış ve en sık kullanılan tabirlerden bir tanesi olan “küresel köy” tabiri akademik literatürde, 1964 yılında ilk defa Marshall McLuhan'ın Understanding Media başlıklı eserinde literatüre eklenmiştir.

Bununla birlikte 1848 yılında Karl Marx ve Frederick Engels küreselleşmenin bugünkü ekonomik boyutunu “Komünist Parti Manifestosu” adlı eserlerinde tanımladıkları belirtilmelidir. Küreselleşme karşıtlarının günümüzdeki eleştirilerinin temelinde de burjuvazinin dünyanın her ülkesinde mümkün olan en düşük maliyetlerle, dünya pazarını sömürdüğü ve ulusal sanayilerin yerini, ekonomik açıdan ulus-devletlere kafa tutabilecek küresel firmaların aldığı savın temelleri yer almaktadır (Marx ve Engels, 1998:25-27).

Küreselleşme, daha öncede ifade edildiği şekilde ekonomiden kültüre, hemen hemen yeryüzünün her alanındaki değişimi ifade etmek için Burger'in deyimiyile klişe bir sözcük haline gelmiştir. Adeta geçmiş ve geleceğin kapılarını açacak anahtar bir kavram olarak görülen küreselleşmeyi Baumanda “parolaya dönüşmüş moda bir deyim” olarak değerlendirmiştir. Küreselleşmenin “moda” haline gelmesi konusunda benzer bir değerlendirme, Hist ve Thompson tarafından yapılmıştır. Giddens ise yukarıda ifade edilen görüşlerin aksine, bugün “küreselleşmeye değinmeyen hiçbir siyasal konuşmanın tam olmadığı”nı ifade etmektedir (Bozkurt, 2017:341-342).

Küreselleşme sürecinin diğerlerinde olmayan en önemli özelliği tarihsel olmasıdır. Yani, evrensellik, modernite ve aydınlanma gibi paradigmlar tarihsel gelişimlerden bağımsız olarak belirlenen bir insanlık durumunu ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Onların ideali her zaman ve her yerde geçerli ve kabul gören evrensel değerlerin yerleştirilmeseydi. Oysa küreselleşmenin böyle yeknesak olarak tanımlanabilecek bir amacı ve ideali yoktur (Ateş, 2014:106).

Küreselleşmeyi savunanlar da, eleştirenler de kendi görüşlerinin haklılığını ortaya koyacak gelişmeleri ve istatistik bilgileri sıkça kullanmaktalar. Küreselleşmenin faydaları konusunda bir görüş birliği olduğunu söylemek mümkündür. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, yükselen yaşam standartları, teknolojik ilerleme ve bilginin daha hızlı yayılması, küreselleşmenin en belirgin faydaları arasında sayılmaktadır (Öztürk, 2001:X). Ne var ki küreselleşme konusunda birçok tanım ve süreçte vurgulanmaktadır. Ekonomik küreselleşme, uluslararası ticaretin ve yatırımların yayılması, sermayenin ve ekonomik düzenin dünya çapında örgütlenmesi, ticaretin serbestleşmesi ve işleyişin global kurallar ile belirlenmesi olarak açıklanmaktadır. Ekonomik küreselleşme kavramı kendi içerisinde üç ayrı başlıkta incelenmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz; Ticaretin küreselleşmesi, Üretimin küreselleşmesi, Finansal küreselleşmedir. Ticaretin küreselleşmesi ithalat ve ithalat toplamının GSYH içerisindeki payı olarak

alınmaktadır. Başka bir ifade ile dış ticaretin GSYH içerisindeki payı ülkelerin ticari anlamda küreselleşmelerinin bir göstergesi olarak incelenmektedir. Üretimin küreselleşmesi, ülke ekonomisinde faaliyet gösteren doğrudan yabancı yatırımlar dikkate alınarak değerlendirilen üretimin küreselleşmesi özellikle tasarruf yetersizliği bulunan gelişmekte olan ekonomiler için önemli görülmektedir. Finansal küreselleşme, Finansal piyasalarda bütünleşme, sermaye hareketlerinde serbestleşme olarak tanımlanan finansal küreselleşme ülke sermaye piyasalarının globalleşmesi anlamına gelmektedir (Kurt, 2018:2196).

Küreselleşme kavramını açıklamaya yönelik yapılmış olan tanımlardan da anlaşılacağı gibi tek bir tanım üzerinde uzlaşmanın olmadığı açıkça görülmektedir. Yine yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi küreselleşme sadece belli alanlarda etkisini gösterip diğer alanlarla doğrudan veya dolaylı olarak bağı olmayan bir kavramda değildir. Bunun aksine günümüzde hemen hemen her alanda ve dünyanın her yerinde kendisini etkin bir biçimde hissettiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Batmaz, 2019:289).

Küreselleşme ile ilgili vurgulanması gereken iki temel yaklaşım küyerelleşme (glocalization) ve küreselsizleşme (deglobalization) kavramlarıdır. Küyerelleşme, küreselleşmenin yerelleştirilmesi şeklinde yorumlanması anlamına gelir ve iş dünyasında küresel yerelleştirmeyi vurgulamaktadır (Robertson, 1995:25-44). Bu bağlamda küyerelleşme, Japonya kökenli bir kavram olarak; batılı fikir ya da kavramları yerel değerlerle harmanlayarak yorumlamak ve bire bir taklit etmeden, yerel değerlere önem vermek yaklaşımını içermektedir (Khondker, 2013:178-182). Yönetişim etkinlikleri kapsamında değerlendirildiğinde küyerelleşme; merkezi hükümetin politika belirleme, izleme ve denetleme uygulamaları yanında, ademi-merkezîyetçi ve küreselleşmeci dinamiklerin bir arada yer aldığı ve her düzeyde kamu hizmetlerinin yerel bazda, tüketici-odaklılık, verimlilik ve rekabet edebilirlik ilkeleri ve piyasa ilkeleri doğrultusunda sağlanmasına izin verildiği reformlar da küyerelleşme kapsamında değerlendirilebilir (Gül, 2005:49).

Küreselsizleşme kavramı ise, son 20-30 yılda uluslararası ticaretin bir dizi önemli değişiklik ile evrimi nedeniyle, küresel ekonominin farklı bir gelişme aşamasına girdiği yaklaşımıyla tanımlanmaktadır (Postelnicu vd 2015:8). Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) 2012 ve 2013 yılında yayınlamış olduğu raporlarda, dünya ticaretindeki ana eğilimler ve aynı zamanda gelecekteki evrimin birkaç olası senaryosu üzerinde durmaktadır. Bu raporlarda ticaretin, demografi, doğrudan yabancı yatırım, üretim sürecinde yer alan teknoloji, enerji kaynakları ve korunması gerekliliği yenilenebilir doğal kaynaklar, sürdürülebilir tüketim, ulaştırma maliyetleri, üretim iletişim, ticaretin modern araçlarının devletler arasındaki anlaşmalar gibi değişkenlerle dönüşmekte olduğunu vurgulamaktadır (WTO 2012 & WTO 2013). Bu bağlamda küreselleşmenin ekonomik boyutu kapsamında, küreselleşme kavramı uluslararası ticaret değişkenleriyle incelenmektedir. Aynı zamanda sosyo-kültürel ya da siyasal yönetim boyutunda da küreselsizleşme yaklaşımını içeren değerlendirmeler önemli yer tutmaktadır.

KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL KRİZLER

Etkileşimin bu denli yüksek seviyede olması, iki büyük krizde kendini çok net olarak gösterdi. 2001'deki 9/11 saldırılarında politik, kültürel ve askeri boyutlarda sonuçlar yansırken, Eylül 2008'de yaşanan "Amerikan Ekonomik Krizi" sonrasında tüm dünyada ekonomik sonuçlar derinden yaşandı. IMF ve Dünya Bankası'nın dünya ekonomik krizini önlemede yetersiz kaldığı görülmektedir. O halde, dünya para politikasını yürütecek yeni bir kuruluşa ihtiyaç

duyulmaktadır (Yıldırım, 2010:53). Bu krizin en önemli tartışmalarından bir tanesi de serbest piyasa kurallarının çok da fazla işletilmeden, krizin Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) sürece doğrudan katılımı, inisiyatifi ve müdahalesiyle sönümlendirildiği görüşüdür.

Dünya Sağlık Örgütü 12 Mart 2020 tarihinde Corona virüs ailesinden yeni Corona virüs COVID-19'u küresel pandemi olarak ilan etti ve bunun küresel bir sağlık tehdidi olduğunu açıkladı. 2020 yılının ilk üç ayında, tüm dünyada etkisi şiddetli biçimde artarak hissedilen COVID-19 krizinin ilk dönemleri, insan hareketliliğinin en başat faktör olarak bu tehlikeli virüsün yayılımının hızlandığı tespiti sıklıkla paylaşıldı. Öte yandan önümüzdeki dönemde süreç, bu krizin ekonomik, politik, sosyal, kültürel, askeri, diplomatik ve hukuki etkilerini daha yoğun hissetme potansiyelini de barındırmaktadır. Bu bağlamda belki de en çok üzerinde durulması ve farklı birçok disiplinin katkısıyla tartışılması gereken konu bu krizin birey üzerindeki etkileri olacaktır.

Dünyada bugüne kadar yaşanan krizlere bakıldığı zaman pek çok ortak özelliği olduğu ancak hiçbir krizin birbirinin aynı olmadığı görülmektedir (Öztürk ve Özdemir 2010:2156). Küresel kriz sırasında alınan tedbirler ve sağlanan kaynaklarla hareket alanı genişlemiş IMF ve Dünya Bankası gibi ulusötesi kurumlarda Türkiye ve diğer yükselen ekonomilerin etkileri artabilir. Başlamasında payları olmamış olan ve küresel krizin etkilerini daha şiddetli hisseden yükselen ekonomiler karar vericiler arasında yer alma konusunda daha istekli olacaklardır (Selçuk, 2010:25).

Dünyanın farklı yerlerinde, çok farklı etkileri yaşanmakta olan COVID-19 pandemik krizi; gerek boyutu, gerek etki alanının büyüklüğü gerekse kişilerin bilgi ve iletişim alternatiflerinin çok gelişmiş olması nedeniyle, insanların ilk kez bu derece etkileşimli olarak yaşadıkları bir küresel kriz olarak gözlemlenmektedir.

Dijitalleşmenin ekonomik, politik, sosyal, kültürel, askeri, diplomatik, hukuki birçok farklı boyutunda, farklı alanlarda sonuçları öne çıkmakla birlikte, en yaşamsal ve önemli sonuç bireyin yani "ben" in üzerinden gerçekleşmektedir. Bu bağlamda dijitalleşmenin merkezinde yer aldığını söylenebilecek ve en önemlisi olarak kabul edilebilecek değişkeni de "bireysel boyut" ile öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla küreselleşmenin günümüz dünyasında dijitalleşmenin devrimsel etkisiyle birlikte en önemli sonuçlarından bir tanesi artan bireyselleşme olarak karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2017b:250-253).

Bilgi, iletişim ve üretim teknolojileri, teknik ve yöntemlerindeki devrimsel değişim ve dönüşümler, günümüz dünyasının ve bireyin karmaşıklığının artmasına zemin hazırlayan en önemli faktörler olarak belirginleşmektedir. Aynı zamanda bu gelişmeler ile birlikte, görece olarak önemi ve etkililiği artan bireyin, dijitalleşmenin geleceğinde alacağı farklı roller ve konumlar giderek daha da yaşamsal bir konu olarak tartışılmaktadır.

Etkileşimin yadsınamaz olumsuz etkisi de ekoloji üzerinde gerçekleşmiştir. Küresel ekonomik yapı, doğal kaynakların ve çevresel değişkenlerin yönetiminde dengenin korunmasını ve tüm dünyadaki paydaşların bu konuya katkıda bulunması sürecini yeterince katılımı ve sürdürülebilir olarak yönetememektedir. Bu bağlamda "iyi yönetim" gereksinimi, küresel araştırmalar ve istatistikler içeren raporlarda açıkça görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, yönetim kavramının, siyasal yönetim kökenleri ile birlikte kurumsal yönetim teorisi ve uygulama kodları olarak önemi giderek artmaktadır. Paydaş Yönetimi

erevesinde sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleŐebilmesi, birey, kurum ve sistem üçlüsünün, her bireyden başlayarak tüm kurum ve kuruluŐlarla sistematik ve etkileşimli olarak iŐlemesi zorunluluğudur. Bu iŐleyiŐ süreci dijitalleşmenin her geçen gün geliŐen teknoloji, araç ve yöntemleri kullanılarak çok daha etkin, etkili ve verimli bir boyuta taŐınma potansiyeline sahiptir.

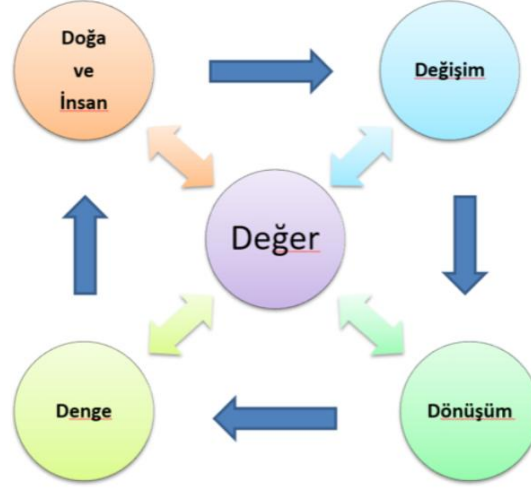
Yönetişim ve yönetim kavramları sıklıkla karıŐtırılmakta ve hatta yönetişim kavramı, hatalı bir biçimde, sadece yönetimin paydaŐlarla iletişim faaliyetleri boyutu ile kısıtlı olarak tanımlanmaktadır. KiŐinin hem birey olarak hem de grup olarak var olduğu her süreç ve konu yönetim kavramı bağlamındadır. Bireyin kendi kendisini yönetimi olarak belirtilebilecek zynetiminden başlayarak, küresel büyük ölçekli kurumsal firmaların iş yönetimi süreçlerine kadar; yönetim kavramı ve deęiŐkenleri her aşamada değerlendirilir ve bu Şekilde yönetim faaliyetleri yürütülür (Şen, 2017a). Yönetişim ise gerek kamusal gerek siyasal gerekse kurumsal firma düzeyinde tüm kurum ve kuruluŐların paydaş yönetimi kapsamında, tüm i ve dış paydaŐlarıyla etkileşimli yönetim süreçleri oluŐturması ve gerçekleŐtirmesini içinde barındırmaktadır. Bu açıdan i ve dış çevredeki tüm paydaşların belirlenmesi ve gerçekleşen değişim ve dönüşüm uyarınca yönetilmesi gerekmektedir. Değişim ve dönüşümün, olumlu değer oluŐturacak biçimde yönetilmesi; tüm birey, kurum ve kuruluŐların fayda elde etmesinin en önemli yollarından bir tanesi olarak öne çıkmaktadır.

Döngüsel Denge ve Değer Modeli

Değişim insanlığın bilinen en eski gerçekliklerinden bir tanesidir. DeęiŐimin baŐlangıç noktasının doğa ve/veya insan olduğunu ve değişim esnasında ya da sonrasında ortaya çıkan değerin pozitif ya da negatif etkisinin ne olduğunu tanımlamak ve ölçebilmek değişim yönetiminin ilk aŐamalarındandır. Değişim sürecinin yapı, sistem, süreç gibi herhangi bir değişkeni olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma ya da Şekil deęiŐtirme gibi belirli yapı ve özellikler dizisinin, başka bir yapı ve özellikler dizisine dönüŐmesi olayı ile sregelmeye devam etmesi durumu da deęiŐimin dönüŐüme evrildiğinin en önemli göstergelerindedir. Dönüşüm aŐaması da aynı deęiŐimde olduğu gibi pozitif ya da negatif etki içeren değeri ortaya çıkarır. Bu bağlamda süreç yönetimi, "Yönetim Radyalı" (Şen, 2020:X) aŐamaları olan "Tanımla, l, Analiz Et, Karar Ver, Uygula, Değerlendir ve Geribildirim" basamaklarıyla yönetilebilmektedir.

Değişim ve/veya dönüşüm sonunda denge aŐaması insan beyninin ve doğanın kendini sürdürebilmesi ve yenileyebilmesi için döngüde bulunan en yaşamsal aŐamalardan bir tanesidir. Bu aŐama eŐzamanlı olarak ya da sonrasında tekrar doğa ya da insanın değişimi durmadan sürdürmesinin zeminini oluŐturur. Bu değişim yeni ve tanınmayan bir virüs olabileceği gibi yeni bir teknoloji de olabilir, yeni bir sanat eseri de, yeni bir bilimsel kuram da... Aynı zamanda pozitif değerin ortaya çıkması sürecinde, dijital dönüŐümde deęiŐimin anahtarı olan "veri, bilgi, analiz, karar, kontrol" adımlarının nasıl yönetildiği ile doğrudan iliŐkilidir.

Şekil 1. Döngüsel Denge ve Değer Modeli (Şen, 2017c)

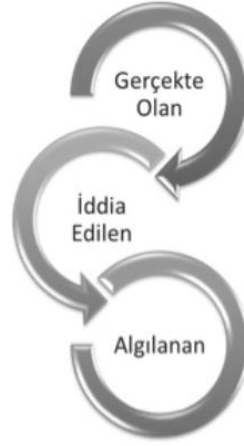
Sonuç olarak “Değişim, Dönüşüm ve Dengenin” her aşamada değer ile ilişkisi ve değer üzerindeki etkisi, bu döngünün yorumlanmasında en başat çıktılar olarak yerini almaktadır. Bu bakış açısından ortaya çıkan değer ve etkileri diyalektik olarak değerlendirilmelidir. Değişim sürecinin her bileşenini ve sonunda ortaya çıkan “değer”i, kısa vadeli, tek-yönlü ya da tarafgir bir bakış açısı ile yorumlamak sonuçların anlaşılması ve gelecekte olabilecek değişimlerin öngörülmesinin hatalı olmasında neden olabilir. Bu bağlamda COVID-19 gibi; dünyadaki tüm insanların sağlık durumları açısından çok tehlikeli olabilecek, küresel ekonomiyi çok büyük bir krize sokabilecek (ya da varolan çok büyük krizin nedeni olarak gösterilebilecek), insanların psikolojilerini ve toplumsal yaşamı olumsuz etkileyebilecek birçok negatif değer sonucunu ortaya çıkarabilecek bir değişim süreci, uzun vadede çok farklı ve çok pozitif değerler ortaya çıkarabilir. Bu çerçevede doğa da COVID-19 ile birlikte dengesini her an yeniden kurabileceğini ya da en hafif tabirle, ne denli önemli olduğunu bir kez daha hatırlatıyor demek çok da iddialı bir yorum olmayacaktır.

Algı Yönetimi

İster birey, ister özel sektör isterse kamu kurum ve kuruluşları olsun; kurumların oldukları durumu yansıtırken, algı yönetimi modelinde belirtildiği gibi gerçekte olan durumun iddia edilen durum olduğu ve kurumun sahip olmadığı durum, yetkinlik ve yeterliliklerin var olandan daha yüksek seviyede sahipmiş ya da uyguluyormuş gibi algılanmasını sağlayacak çalışmalar yapılması durumunu ifade etmektedir. Örneğin çevre duyarlılığı yeterince gelişmemiş ve bununla ilgili gerekli yatırımları bilinçli olarak yapmamış bir firmanın, çevre ile ilgili çok daha düşük bütçeli bir sosyal sorumluluk faaliyeti gerçekleştirmek yoluyla kurumsal itibarını korumak ya da yükseltmek stratejisini geliştirmesi ve uygulamasının; kurumsal, toplumsal ve en nihayetinde bireysel (-sen) olarak hiçbir artı-değeri bulunmamaktadır. Aksine bu algı yönetiminde “gerçekte olan” ile “olduğu iddia edilen” arasındaki fark ne denli büyükse oluşabilecek olumsuz sonuçlar da o denli etkili olabilecektir. Bu modelde en son değişken olan “ne olarak algılandığı” basamağı ise tüm bu sürecin sonunda en değerli ve en anlamlı çıktıdır

Çünkü günümüz dünyasında çoğu zaman “algılanan” Őey, “gerçekte olan” ya da “olduğu iddia edilen”den çok daha yaŐamsaldır (Şen, 2017c:151).

Şekil 2. Algı Yönetimi Modeli (Şen, 2017c)

“Yeni Dünya Düzeni”, “Yeni Normal”, “Yeni İnsan”, “Post-modernizm”, “Post-truth” derken yeni olan birçok değişim kaynağı ve öncüsünün, bireyin algısı ile var olduğu, anlamlandırıldığı, kabul ya da red edildiği gerçeğini bilmekteyiz. Bununla birlikte tüm dünyadaki her bir bireyin görüŐlerine erişilebilir olması ile Şekil deĐiŐtirerek “Yeni Bir Anlam” kapsamında değerlendirildiği bir süreç devam etmekte. Bu süreç, bireyin algılama ve karar alma süreçlerinde rasyonelliğinin sorgulanmaya baŐladıĐı bir dönem baŐlangıcını da haber veriyor. Duygusal faktörlerin ne denli etkin ve etkili olabileceği hatta birey tarafından rasyonel olarak değerlendirilen kararların bile bilinç ve bilinçdıŐı faktörlerin etkisiyle duygusal kararların gizlenerek rasyonel kararlar olarak bireyin kendi kendine kabul ettirdiği ve duyguların yaŐamın sanılandan çok daha fazla merkezinde ve gcl olup olmadığını test ettiğimiz yılları yaŐamaktayız. Duyguların en etkili olanlarından bir tanesi olan korkunun, bireylerin karar süreçlerinde ya da reklam iletilerinde farklı biçimlerde kullanılabildiğini söylemek mümkün. Bu bağlamda yeni Corona virŐ COVID-19 ile birlikte ortaya çıkan korkunun ne düzeyde olduğu/olacağı ve bireyler üzerinde uzun vadede ne tür etkileri olacağı ya da yönetim ve yönetişim süreçlerinde nasıl kullanılacağı çok önemli bir tartışma noktasıdır. Duygular ile rasyonelite arasındaki iliŐkide sadece “insan beyni” değil, fizyolojisi, psikolojisi, kimyası, genleri ve hatta “gönlünün” etkisi giderek daha önemli bir araŐtırma alanı haline almaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

New York’taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde 25-27 Eylül 2015 tarihlerinde gerçekleŐtirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 193 ülkenin imzası ile kabul edildi. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), diğer bir deyişle Küresel Amaçlar, 2000 yılında yoksulluğun ortadan kaldırılması için küresel bir çabayı baŐlatan Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin (BKH) yerini almıŐtır.

Sürdürülebilir kalkınma (Sustainable Development), adı üstünde kalkınmanın bir anlık değil sürdürülebilir olmasını, süreklilik taşımasını ifade etmektedir. İnsan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına olanak verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır (Kaypak, 2011:22). Dünya üzerindeki tüm ülkeler ve paydaşlar için oluşturulmuş olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, ekonomik eşitsizliklerle mücadele ederek yoksulluğun bitirilmesi, dünya barışı, özgürlüklerin genişletilmesi, adaletin yaygınlaşması, iklim değişikliğine karşı çevrenin korunması gibi temel küresel amaçları ortaya koymaktadır. Ölçülebilir hedefleri içeren amaçlar birbiriyle bağlantılıdır; bir amaçta başarının anahtarı, birbiriyle ortak yönleri olan sorunları hep birlikte ele almaktır. 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ve 169 alt başlığı yeni küresel gündemin amaç ve boyutlarını göstermektedir.

17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Başlıkları: Yoksulluğa Son, Açlığa Son, Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam, Nitelikli Eğitim, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Temiz Su ve Sanitasyon, Erişilebilir ve Temiz Enerji, İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı, Eşitsizliklerin Azaltılması, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, Sorumlu Üretim ve Tüketim, İklim Eylemi, Sudaki Yaşam, Karasal Yaşam, Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar, Amaçlar için Ortaklıklar (UNPD, 2020).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne göre; dünya ve insanlık için önemli olan temel hedefler çok açık ve nettir. Bu noktada; ana konularla ilgili genel bilgi ve istatistikler aşağıda verilmiştir. Günümüz sistemlerini ve kurumsal düzeni tanımlamak için; insanlık, medeniyet, kalkınma ve refah düzeyi, ilgili verileri yorumlamak bu bağlamda yeterli olmaktadır.

Günümüzdeki sürdürülebilirlik; ekonomik, ekolojik ve sosyal çerçevede pek çok sürdürülebilirlik kriterini stratejik planlarının bir parçası olarak görmek olarak ifade edilebilir (Kuşat, 2012:239). Ekonomik varlıkların dünya geneline dağılım istatistikleri, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma ile gelir dağılımı arasındaki ilişki açısından büyük önem taşımaktadır. Uluslararası yardım kuruluşu Oxfam, yıllık küresel gelir eşitsizliği raporunu Davos, İsviçre'deki Dünya Ekonomik Forumu'ndan önce açıklamıştır. İlgili rapora göre, dünyadaki 2.153 milyar insanın serveti, 4 milyar 600 milyon insanın toplam gelirinden daha fazla. Başka bir deyişle, dünyadaki 2.153 milyarderin serveti dünya nüfusunun yüzde 60'ının toplam servetini aşmaktadır (Oxfam Report, 2020).

Savaş ve savunma sanayine ayrılan kaynakların istatistikleri açısından; dünyadaki tüm ülkelerin toplam savunma harcamaları ve bölgelere göre dağılımları incelendiğinde, toplam dünya savunma harcamaları 2017 yılında 1.739 milyar dolara yükselmiş ve 2016'ya göre% 1,1 oranında marjinal bir artış göstermiştir. 2017 rakamı, soğuk savaşın sona ermesinden bu yana en yüksek seviyesine ulaştığını göstermektedir. Bu yılki askeri harcamalar, küresel brüt ürünün% 2,2'sini oluşturuyordu ve bu da sermaye başına 230 \$ 'a karşılık gelmektedir (SIPRI Yearbook, 2017).

UNESCO tarafından hazırlanan 2019 Dünya Su Raporu'na göre, iki milyar insanın temiz su kaynaklarına düzenli erişimi bulunmamaktadır. Temel bir insan hakkı olarak kabul edilmekte olan sağlıklı ve temiz içme suyuna erişim hakkı ile ilgili olarak, 4,3 milyar insan sıhhi tesisat kullanamamaktadır. Sınırlı su kaynakları ve artan çevre kirliliği nedeniyle, bu sayının 2050 yılına kadar artması beklenmektedir. Rapora göre, su kaynaklarına sınırlı erişimi olan

insanların yarısından fazlası Afrika ülkelerinde yaşamaktadır. Gecekondu mahallelerinde yaşayan insanlar, şehrin daha temiz bölgelerinde yaşayan insanlardan 10 ila 20 kat daha pahalı olarak su satın almaktadırlar. Bununla birlikte, bu oranda pahalı olarak aldıkları suyun kalitesi önemli ölçüde daha düşüktür (UNESCO, 2019). Brundtland Raporuyla sürdürülebilir kalkınma tanımının yapılmasının üzerinden 29 yıl geçti. Bu süre içinde; doğanın korunması ve iklim değişikliği ile mücadele edilmesi, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanılması, yoksullukla mücadele edilmesi, gelir adaletsizliğinin giderilmesi, istihdamın artırılması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin yükseltilerek ve erişilebilir olmasının sağlanması, temiz suya, güvenli enerji kaynaklarına ve gıdaya erişimin artırılması, cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi ve dezavantajlı kesimlerinin onurlu bir yaşam için desteklenmesi vb. gibi alanlarda belirli iyileşmeler sağlanmıştır (Peşkirioğlu, 2016:4).

Dünyanın farklı bölgelerindeki sağlık harcamaları ile gelir düzeyleri arasındaki ilişki de günümüz dünyası hakkında önemli bilgiler içermektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2019 yılında yayınlanan rapor, dünyadaki sağlık harcamalarının yılda 7,3 trilyon dolar olduğunu ve bu da küresel gayri safi yurtiçi hasılanın yüzde 10'una karşılık geldiğini göstermektedir. Rapor düşük ve orta gelirli ülkeler ile zengin ülkeler arasında sağlık hizmetlerine ayrılan finansal kaynaklardaki derin boşluğu bir kez daha vurgulamaktadır.

Sağlık harcamalarında ilk 10 ülkede, yılda kişi başına 5.000 dolardan fazla harcanırken, bu sıralamadaki son 10 ülkede, kişi başına harcanan miktar yılda 30 doları geçmemektedir. Bu fark, dünya nüfusunun sadece %20'sinin zengin ülkelerde yaşadığı düşünüldüğünde, küresel sağlık harcamalarının %80'inin zengin ülkelerin vatandaşları tarafından yapıldığı göz önüne alındığında daha da göze çarpmaktadır. Halk sağlığı harcamalarındaki 2016 rakamlarına dayanan diğer bir rapora göre, yılda 7,3 trilyon dolar olan sağlık harcamasının, 5,6 trilyon dolarlık kısmı kamu tarafından karşılanmaktadır. Rapora göre, zengin ülkelerde halk kişi başına ortalama 2,257 dolar ödemektedir. Orta ve üstü gelir grubundaki ülkelerin hükümetleri sağlık harcamaları için yılda 270 dolara kadar, orta gelir grubunun altındaki ülkelerin hükümetleri ise her vatandaş için yılda 58 dolar tahsis etmektedir. Hükümetlerin sağlık harcamaları artarken, vatandaşların kendi ceplerinden yaptıkları harcamalar azalmamakta, bunun tersi de artmaktadır. Dünya genelinde toplam sağlık harcamalarının yüzde 51'i hükümet bütçelerinden ve yüzde 35'i vatandaşların kendi imkanları ile karşılanmaktadır. Bu durumun en olumsuz sonuçlarından biri, yoksulluk içinde yaşayan 100 milyondan fazla insan için sağlık hizmetlerine yetersiz erişim olarak öne çıkmaktadır. Hükümetler düşük ve orta gelirli ülkelerde sağlık bütçesinin yüzde 50'sinden fazlasını temel sağlık hizmetlerine tahsis etmektedir (WHO Report, 2019).

Suya erişimdeki eşitsizlikler hakkında UNICEF tarafından 2019 tarihli yeni rapora göre, sanitasyon ve hijyen, dünyanın yarısından fazlasının güvenli sanitasyon hizmetlerine erişimi olmadığını ve küresel olarak her 3 kişiden 1'inde güvenli içme suyuna erişimi olmadığını ortaya koyuyor. UNICEF ve Dünya Sağlık Örgütü'nün yeni raporuna göre, dünyanın dört bir yanındaki milyarlarca insan suya, sanitasyona ve hijyene zayıf erişimden muzdarip olmaya devam ediyor. Dünya genelinde yaklaşık 2.2 milyar insanın içme suyu hizmetleri güvenli bir şekilde yönetilmiyor, 4.2 milyar insanın güvenli bir şekilde temizlik hizmetleri yok ve 3 milyar insan da temel el yıkama tesislerinden yoksun kalmaktadırlar (UNICEF, 2019 & CRC 2012).

Öte yandan tüm bu istatistikler yanında, ruh sağlığı ile ilgili veriler de dünyanın içinde bulunduğu sağlık krizi ve oluşabilecek olumsuz gelecek senaryolar hakkında bilgi vermektedir.

Global Hastalık Yüğü, Yaralanmalar ve Risk Faktörleri Araştırmasına göre depresyon dünya çapında yaygın bir hastalıktır. 264 milyondan fazla insan farklı depresyon türleri ve semptomlarından etkilenmektedir. Ayrıca tüm zihinsel bozukluk türleri için 970 milyondan fazla insan etkilenmektedir (Lancet GBD Study, 2018).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

1929 Büyük Buhran ile karşılaştırılmakta olan ve gelecek dönemdeki durumun öngörülmesinin giderek daha çok zorlaştığı ekonomik krizin ne gibi gelişmeleri doğuracağı en önemli sorulardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, 1561-1626 tarihleri arasında yaşayan İngiliz filozof, devlet adamı, bilim adamı, hukukçu ve yazar Francis Bacon'ın vurguladığı "En kötü isyanları, aç kalan karınlar doğurur" sözü temel bir noktaya işaret etmektedir. Bu da; COVID-19 krizi ve sonrasında ortaya çıkması muhtemel ekonomik krizin etkileriyle birlikte, Abraham Maslow'un "Gereksinimler Hiyerarşisi"nin en alt basamağı olan fizyolojik gereksinimler seviyesi ile ilgili değişkenler ve süreçlerin değerlendirilmesini gerektirmektedir.

2. Dünya Savaşı sonrasında, güçlü ülkelerin askeri güçlerini zayıf uluslara karşı kullanarak, tüm dünyada varlıklar ve kaynaklarına ulaşabildikleri "askeri emperyalizmin" yerini almaya başlayan "ekonomik emperyalizm", uluslararası firmaların ulusaldan daha güçlü olabileceği "Yeni Dünya Düzeni"nin habercisi oldu. Küreselleşme bu yeni düzenin başat kavramlarından bir tanesi olarak yerini aldı ve fakat birçok farklı tanımı olan küreselleşme kavramının, farklı çevrelerde değişik bakış açıları ile değerlendiriliyor olması ve bu değerlendirmede fayda, imkan ve kullanım karşılıklarının bulunması da göz ardı edilmemelidir. Örneğin dünyanın her noktasına internet sitesi aracılığıyla satış yapmaya başlayan orta ölçekli bir üretici ya da bir çiftçi küreselleşmenin ekonomik boyutu kapsamındaki e-ticareti öne çıkartmaktadır. Anlık olarak tüm veritabanlarındaki makale, bildiri ya da kitaplara, dakikalar içinde, güncel olarak erişebilen bir araştırmacı da küreselleşmenin bilgi ve iletişim teknolojileri boyutunu küreselleşmenin özü olarak tanımlayabilecektir. Bu örnekler, küreselleşmenin tüm boyutları için söz konusu olmakla birlikte belki de önemli soru işareti dijitalleşme uygulamaları açısından ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin süregelen etkilerini baştan aşağıya değiştirip, dönüştürme potansiyeline sahip olabilen bir dijitalleşme gerçeği, COVID-19 küresel sağlık krizi sürecinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Geleceğin dünyası üretimde Sanayi 4.0'ın, tüketimde de dijital ayrıntılı bilginin egemen olacağı bir dünya olduğuna göre; bu dünyada yer alabilmenin koşulu dijital çağa ayak uydurmanın gerekliliklerini yerine getirmek olacaktır (Eğilmez, 2018:191). Dijitalleşmenin COVID-19 krizi sürecinin yönetiminde olumlu bir katkısı da dünya çapında bilim adamlarının virüsü demokratik normları ihlal etmeden ve diğer vatandaşlarımızı korurken (umarız) tespit etmek için eşi görülmemiş "Yapay Zeka (AI)" sistemlerini denemek ve tasarlamak için sürekli çalışıyor olmaları, büyük bir bilgi seferberliği olarak ifade edilebilir (Calzada, 2020:3).

Veri ve bilgi yönetimi günümüz dünyasındaki en değerli kaynaklardan bir tanesidir. Bilgi, iletişim ve üretim teknolojileri ve sistemlerinin katkısıyla, dijitalleşme alanında lider firmaların "dijital emperyalizm" düzeninin, ekonomik emperyalizmin dönüşerek gerçekleşebileceği bir temeli oluşturma kabiliyetleri ortaya çıkarmaktadır. Sadece dünyanın her yerinde kendi markalarıyla, ürün veya hizmet satmak değil, aynı zamanda veriyle ilgili tüm noktalarda söz ve güç sahibi olan dijital firmalar, bu sistemin yapı taşlarını oluşturma potansiyeline sahip

olmaktadırlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde, göreceli olarak devletlerden daha güçlü olan küresel dijital firmaların yerinin, her alanda ve bireyin olduğu her anda ne kadar büyük ve önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bugün, birey için geleceğin en önemli tehlikesinin kontrol edemediği alanlarda ortaya çıkan psikoloji temelli problemler olduğu söylenebilir. Bireyin göreceli olarak her şeyin merkezinde olduğu “Ben Çağı”nda ortaya çıkan zihinsel bozukluklar ve psikolojik kusurlar da gelecekte çok önemli noktalara gelebilir. Ayrıca gelecekte COVID-19 ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek psikoloji temelli sorunların tüm dünyada gözlenmesi ve araştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda COVID-19 sonrası dönemde ekonomik, sosyal, kültürel “normalleşme” çalışmalarının önemli bir diğer ayağı da ruh sağlığı ile ilgili araştırmalar, çalışmalar ve destek programları olarak planlanmalıdır.

Küreselleşmenin günümüzde geldiği durum ve dijitalleşme ile ilgili güncel gelişmelerle doğan süreçlerin, insanlık tarihi içindeki kırılma noktası “gelecekte bireyin rolü” üzerinden şekillenecektir. Bu bağlamda, bireyi yeniden tanımlayarak, sosyal bilimler alanında kavramsal bir çerçeve sunan “Senizm” kavramının öne çıkabileceği öngörülmektedir. Ekonomik, dijital, siyasal ve kültürel göstergelerin çözümlenmesi ve bu yorumların birçok farklı bilimsel teori ve komplo teorilerini doğrulamakta olduğu bu tarihsel süreç, belki de en çok “Bireyin Birinci Dünya Savaşı” ya da “Dünyanın Birinci Bireysel Savaşı” olarak, gelecek ile ilgili sonuçları içermektedir.

KAYNAKÇA

- Ateş, D. (2014). “Uluslararası Örgütler Devletlerin Örgütlenme Mantiği”, Dora Yayınları, 2.Baskı, Bursa.
- Batmaz, T. (2019). “Küreselleşme–Bölgeselleşme Sürecinin Yerel Ekonomiler Üzerinde Oluşturduğu Etkiler: Denizli Örneği”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 281-300.
- Bozkurt, V. (2017). “Değişen Dünyada Sosyoloji”, Ekin Yayınları, 13.Baskı, Bursa.
- Calzada, I. (2020). “Will Covid-19 be the end of the global citizen?”. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/340024110_Will_Covid-19_be_the_end_of_the_global_citizen Erişim Tarihi: 20.03.2020
- CRC Report, (2012). “Liveability and the Water Sensitive City”, Johnstone, P., Adamowicz, R., Haan, F., Ferguson, B., Wong, T. (2012). https://watersensitvecities.org.au/wp-content/uploads/2016/05/RS_LiveabilityWaterSensitiveCity.pdf Date of Access: 14.03.2020
- Eğilmez, M. (2018). “Tarihsel Süreç İçinde Dünya Ekonomisi”. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gül, H. (2005), “Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısına Ademi Merkezileşme-Küreselleşme Dinamikleri ve Yönetimi Geliştirme Açılımlarından Bakış”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Ed), Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I: Reform, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2011). “Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20): 19-33,
- Khondker H. H. (2013). Küreselleşme Yerine Küyerelleşme: Sosyolojik Bir Kavramın Değerlendirilmesi, *Sosyoloji Dergisi*, 28, 177 - 189.
- Kurt, Ü. (2018). “Küreselleşme ve Ekonomik Kompleksite İlişkisi: Türkiye Örneği”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3). 2195-2202.

- Kuşat, K. (2012). "Sürdürülebilir İşletmeler İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik ve İçsel Unsurları. Afyon Kocatepe Üniversitesi, *İİBF Dergisi* 14(2), 227-242.
- LANCET GBD Study (2018). "Global, regional, and national incidence, prevalence, and years lived with disability for 354 diseases and injuries for 195 countries and territories, 1990–2017: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017", *Global Health Metrics*, 392.
- Marx K. ve Engels F., (1998). "*Komünist Parti Manifestosu*", Sol Yayınları, Ankara.
- OXFAM Report (2020). Oxford Committee for Famine Relief, World's billionaires have more wealth than 4.6 billion people Published: 20th January 2020. <https://www.oxfam.org/en/press-releases/worlds-billionaires-have-more-wealth-46-billion-people>, Date of Access: 14.03.2020.
- Öztürk F. (2018). "Küreselleşme - Yeni Dünya Düzeni", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı: 2, <http://www.mfa.gov.tr/kuresellesme-yeni-dunya-duzeni.tr.mfa> ve http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ekonomik-sorunlar-_mayis-2001_.tr.mfa Erişim Tarihi: 10.02.2020
- Öztürk S., Sözdemir A. (2010). Küresel Krizin Ekonomik Etkileri: Küreselleşmenin Krizi, Konferans Sunumu, Nisan 2010. <https://www.researchgate.net/publication/326683888>
- Peşkircioğlu, N. (2016). "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Küresel Verimlilik Hareketine Doğru", *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*.
- Postelnicu C., Dinu V., Dabija D. C. (2015). "Economic Deglobalization – From Hypotesis to Reality", *Economics and Management*, 18(2), 4-14.
- Robertson, R. (1995) *Glocalization: Time-space and Homogeneity-heterogeneity*, Global Modernities, Sage Publications, London.
- Selçuk B. (2010). Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 21-27.
- SIPRI Yearbook (2017). Stockholm International Peace Research Institute Yearbook 2017, Military Expenditure Database, https://www.sipri.org/sites/default/files/4_Data%20for%20world%20regions%20from%201988%E2%80%932017.pdf, Date of Access: 12.03.2020.
- Şen E. (2020). *Yönetim ve Sen*, Seminer Notları, İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Şen E. (2017a). Behavioural Economy, Neuro-Management and Senism, *International Journal of Academic Value Studies*, 3(17), 261-264.
- Şen, E., (2017b) Yeni Ekonomi, Yönetim, Nöro-Yönetim ve Senizm. 2. Uluslararası Ekonomi Yönetimi ve Pazarlama Araştırmaları Kongresi, 24-25 Mart 2017, 250-253.
- Şen, E., (2017c). *Kurumsallaşma ve Kurumsal Yönetişim*. Beta Yayınları, İstanbul.
- UNESCO Report (2019). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, The United Nations World Water Development Report 2019: Leaving No One Behind, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000367306> Date of Access: 14.03.2020.
- UNICEF and the World Health Organization The Joint Monitoring Programme Report, Progress on drinking water, sanitation and hygiene: 2000-2017: Special focus on inequalities <https://www.unicef.org/press-releases/1-3-people-globally-do-not-have-access-safe-drinking-water-unicef-who> Date of Access: 16.03.2020
- UNPD (2020). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKA). <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> Erişim Tarihi: 10.03.2020
- WHO Report (2019), World Health Organization Report, World Health Statistics 2019: Monitoring Health for the sustainable development goals (SDGs) <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/324835/9789241565707-eng.pdf?ua=1> Date of Access: 15.03.2020

- WTO Report (2013), World Trade Organization World Trade Report 2013, Factors Shaping the Future of World Trade, Geneva. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report13_e.pdf Erişim Tarihi: 05.02.2020
- WTO Report (2012), World Trade Organization World Trade Report 2012, Trade and Public Policies: A Closer Look at Non-Tariff Measures in the 21st Century, Geneva. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report12_e.pdf Erişim Tarihi: 05.02.2020
- Yıldırım S. (2010). "2008 Yılı Küresel Ekonomi Krizinin Dünya ve Türkiye Ekonomisine Etkileri". KM Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 12 (18): 47-55, ISSN: 1309 - 9132, <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2010/69-83.pdf>